

feldolgozott folyóiratokat, mind a nyelveket illetően nemzetközi jellegű. Jól megfigyelhető, hogy az információtudományi folyóirat-irodalom három fő nyelve az angol, az orosz és a német, de a rajtuk publikált irodalom között egyenlőtlen a kommunikáció: a nem angol nyelvű folyóiratokban közölt cikkek sokkal gyakrabban hivatkoznak angol nyelvűekre, mint viszont. Például a *Journal of the American Society for Information Science* 1966 és 1975 között megjelent cikkeiben a hivatkozások 2%-a vonatkozott nem angol nyelvű irodalomra, míg a *Nachrichten für Dokumentation* hivatkozásai ez idő alatt 29%-ban irányultak nem német nyelvű irodalomra (ezen belül 25,9% volt az angol nyelvű!) [5].

Irodalom

- [1] POPE, A.: Bradford's law and the periodical literature of information science. = *Journal of the American Society for Information Science*, 26. köt. 4. sz. 1975. p. 207–213.

- [2] GORKOVA, V. I.–ČERNÝJ, A. I.: Referativnomu žurnalu "Informatika; 15 let (opyt sistemnogo analiza). = *Naučno-tehničeskaja informacija*, Ser. 1. Organizacija i metodika informacionnoj raboty, 1978. 3. sz. p. 1–11.
- [3] TODOROV, R.: Journals in informatics. = *International Forum in Information and Documentation*, 7. köt. 3. sz. 1982. p. 22–30.
- [4] COBLANS, H.: The literature of librarianship and documentation: the periodicals and their bibliographical control. = *Journal of Documentation*, 28. köt. 1. sz. 1972. p. 56–66.
- [5] WELLISH, H.: Journal of the ASIS vs. *Nachrichten für Dokumentation*: a comparative analysis of citations. = *Journal of the American Society for Information Science*, 31. köt. 3. sz. 1980. p. 216–218.

/STEFANIAK, B.: Periodical literature of information science as reflected in *Referativnyj Zhurnal*, Section 59, *Informatika*. = *Scientometrics*, 7. köt. 3–6. sz. 1985. p. 177–190./

(Papp István)

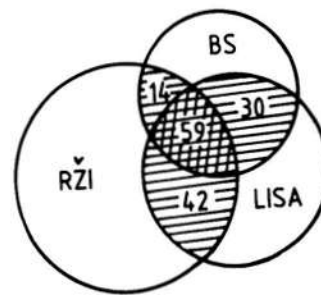
Az informatikai időszak kiadványok rendszerének elemzése az 1983. évi helyzet alapján

A minta kiválasztása és a vizsgált paraméterek

A minta kiválasztása a három legjelentősebb informatikai referálólapon, a *Referativnyj žurnal – Informatika = RŽI* (Szovjetunió), a *Library and Information Science Abstracts = LISA* (Nagy-Britannia), valamint a *Bulletin Signalétique 101: Sciences de l'information et documentation = BS* (Franciaország) 1983. évi anyagán alapult.

Az elemzendő mintába azok az időszak kiadványok kerültek be, amelyeknek közleményei mind a három, vagy a hárból legalább két referálólapon előfordulnak. 59 periodika mindhárom lap 1983-as évfolyamában szerepelt. A páronkénti összehasonlítás eredményei: RŽI/LISA – 42, RŽI/BS – 14, BS/LISA – 30 közösen feldolgozott kiadvány. A reprezentatív mintába tehát összesen 145 időszak kiadvány került be (1. ábra).

Az elemzés paraméterei a következők voltak: a kiadó országok és szervezetek, a kiadványok nyelve, indulási év, periodicitás, a kiadványok címváltozásai és produktivitásuk a referáltságban. A mintába bekerült valamennyi kiadványról készült egy-egy leírás, amely a fenti paramétereket tartalmazta.



1. ábra A referáltsági átfedés mértéke

A paraméterenkénti elemzés eredményei

Az időszak kiadványok országokénti megoszlása

Az informatikai kiadványok több mint fele (59,31%) kapitalista országban jelenik meg, a szocialista országok részaránya 18,62%, a fejlődő országoké 2,76%. Külön kategóriaként szerepelnek a nemzetközi kiadványok, melyek a minta 19,31%-át

teszik ki. Nemzetközinek számít az a kiadvány, amelynek szerkesztőbizottságában különböző országok képviselői vesznek részt, illetve ide tartoznak a nemzetközi egyesületek, szövetségek, társaságok és

szervezetek nyomtatott orgánumai is. Az országonkénti megoszlást az 1. táblázaton vehetjük szemügyre.

1. táblázat

A kiadványok országonkénti és kor szerinti megoszlása

Ország	A kiadványok indulása (évtizedek szerint)									A kiadványok száma	Részarány (%)
	1910-ig	10-es évek	20-as évek	30-as évek	40-es évek	50-es évek	60-as évek	80-es évek	80-as évek 1983-ig		
Ausztrália							1	2		3	2,07
Ausztria					1					1	0,69
Belgium					1					1	0,69
Bulgária						1				1	0,69
Brazília								2		2	1,38
Nagy-Britannia	1		1	1	2	4	3	2	1	15	10,34
Magyarország						2	1			3	2,07
NDK	1				1	2		1		5	3,45
Dánia							1			1	0,69
India						1	1			2	1,38
Írország								1		1	0,69
Spanyolország								1		1	0,69
Olaszország							1	2		3	2,07
Kanada					1	1		2		4	2,76
Új-Zéland				1						1	0,69
Lengyelország				1	1	1				3	2,07
Románia								1		1	0,69
Szovjetunió			2	1		3	3			9	6,20
USA	1	2		2	3	6	8	15	5	42	28,96
Franciaország	1			1			1			3	2,07
NSZK						4		1	1	6	4,14
Csehszlovákia						2	1			3	2,07
Svédország		1			1					2	1,38
Jugoszlávia							2			2	1,38
Japán						1	1			2	1,38
Nemzetközi kiadványok						2	8	13	5	28	19,31
Összesen	4	3	3	7	11	30	33	42	12	145	100

2. táblázat

A kiadványok nyelvi megoszlása

Nyelv	A kiadványok		Közülük nemzetközi jellegű	
	száma	%	száma	%
Angol	86	59,29	20	13,8
Bolgár	1	0,69		
Magyar	3	2,07		
Spanyol	2	1,38	1	0,69
Olasz	2	1,38		
Német	12	8,28		
Lengyel	3	2,07		
Portugál	2	1,38		
Orosz	9	6,21		
Szerbhorvát	1	0,69		
Francia	5	3,45	1	0,69
Cseh, szlovák	3	2,07		
Japán	1	0,69		
Többnyelvű	15	10,35	6	4,14

A nyelvi megoszlás

A kiadványok megoszlását a 2. táblázat adja meg. Mivel a kiadványok jelentős része (10,35%) két vagy több nyelven is tartalmazott publikációkat, a táblázatban külön szerepel a két- vagy többnyelvű kiadványok kategóriája.

Az eredmények tanúsítják, hogy az informatikai kiadványok 3/5-e angol nyelvű. A nemzetközi kiadványok általában angol nyelven, ritkábban két vagy több párhuzamos nyelven, egyebek mellett annak az országnak a nyelvén jelennek meg, ahol kiadják őket.

A kiadó szervezetek

Kiadó szervezetnek mindenekelőtt az a szervezet minősül, amelynek az adott kiadvány a sajtóorgánuma, illetve amelynek kiadási joga van. A kiadói szervezetek hét kategóriába sorolhatók. A kategóriákat és megoszlásukat a 3. táblázat foglalja magában.

A nemzetközi kiadványok alig több mint egyharmada kötődik a nemzetközi egyesületekhez, szövetségekhez. Nagyobb részüket az egyes országok kiadói vagy nemzetközi kiadók jelentetik meg.

3. táblázat

A kiadó szervezetek szerinti megoszlás

A kiadó szervezetek	A kiadványok száma	%	Közülük nemzetközi jellegű	%
Könyvtárak	12	8,28	1	0,69
Felsőoktatási intézmények	6	4,14		
Kiadóvállalatok	14	9,64	3	2,07
Nemzetközi szövetségek, társaságok, szervezetek	10	6,9	19	6,9
Nemzeti és nemzetközi kiadók	28	19,3	11	7,58
Nemzeti szövetségek, társaságok	49	33,8	2	1,38
Nemzeti intézmények, szervezetek, központok	26	17,94	1	0,69

Tipusok és periodicitás

Az elemzésből kiderült, hogy az informatikai kiadványok alapvető típusai közé a folyóiratok, cikkgyűjtemények, szemlegyűjtemények, konferenci anyagok és jelentések, valamint az információs bulletinek tartoznak. A kiadványok periodicitását a 4. táblázat mutatja.

4. táblázat

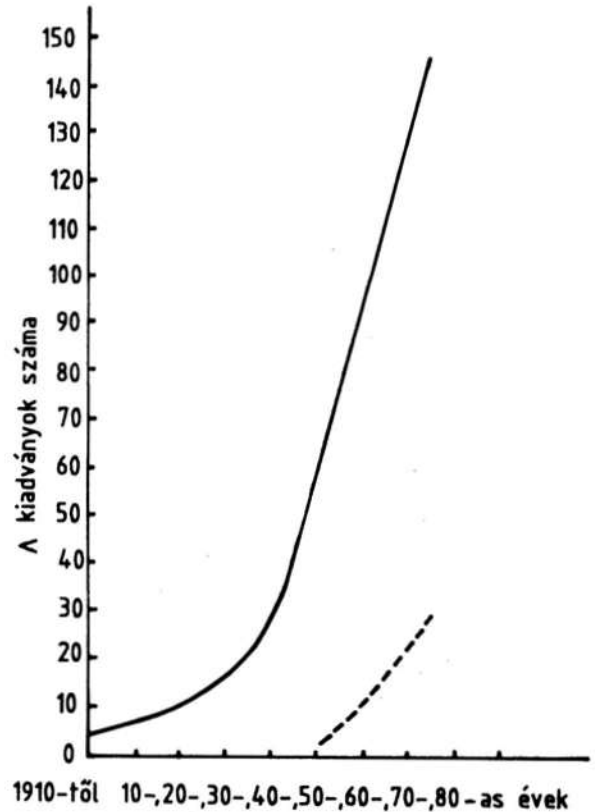
A kiadványok eloszlása periodicitás szerint

Periodicitás/év	A kiadványok száma	%	Közülük nemzetközi jellegű	%
1	3	2,07		
2	6	4,14	2	1,38
3	8	5,32	1	0,69
4	71	49,14	17	11,72
5	2	1,38		
6	27	18,63	7	4,83
10	1	0,69	1	0,69
11	3	2,07		
12	21	14,49		
13	1	0,69		
24	1	0,69		
52	1	0,69		

A kiadványok jelentős hányada negyedévenként jelenik meg. Az ennél ritkább periodicitású kiadványok általában szemlegyűjtemények, míg a legsűrűbben az információs bulletinek látnak napvilágot.

A kiadványok számának növekedése

A kiadványok számának növekedési grafikonja a 2. ábrán látható. A szaggatott vonal a nemzetközi kiadványok növekedési ütemét mutatja.



2. ábra Az informatikai kiadványok számának növekedési grafikonja

Az informatika mint önálló diszciplína az 50-es években kezd kialakulni. Az informatikai tárgyú kiadványok számának gyors növekedésében is ez mutatkozik meg. Ugyancsak az 50-es években jelennek meg az első nemzetközi kiadványok. A 70-es évekig számuk lassan nő, de napjainkra már egyötödük nemzetközi jellegű.

Címváltozások

A reprezentatív mintában 46 olyan kiadvány szerepel, amelynek címe egyszer vagy többször meg-

változott. A címváltozások különböző okokra vezethetők vissza:

- ◆ a kiadvány tematikus profiljának módosulása, bővülése, pontosabb meghatározása,
- ◆ a két vagy több kiadvány összevonása,
- ◆ megszűnt kiadvány felváltása egy újjal,
- ◆ a kiadvány szerkezetének, a publikációk típusának változása,
- ◆ a kiadó szervezet nevének változása, ha az egészben vagy részben szerepelt a kiadvány címében stb.

A referáltsági produktivitás

A kiadványok produktivitása a bennük évenként megjelenő publikációk számával is mérhető, miközben a periodicitás, az egyes publikációk terjedelme, tematikai irányultsága az efféle mérésben módosító tényezőként lép fel. De mérhető és érdemibb módon a belőlük referált cikkek számával is. A mintában szereplő kiadványok referáltsági produktivitásuk szerint négy csoportra oszthatók.

Az első, az *igen produktív* kiadványok csoportjába 9 kiadvány került (5. táblázat).

5. táblázat

Az informatikai "mag" kiadványok

Naučno-tehnička informacija	SSSR	1961	12
Ser 1.			12
Ser 2.			12
Naučnye i tehničke biblioteke SSSR	SSSR	1961	12
Aslib Proceedings	Nagy-Britannia	1949	12
Government Publications Review	nemzetközi	1974	6
Journal of Information Science	nemzetközi	1967	10
Journal of the American Society for Information Science	USA	1950	6
Library Journal	USA	1876	24
Zentralblatt für Bibliothekswesen	NDK	1887	12

A "mag" kiadványok közül a legtöbb havonta jelenik meg. Mindössze két kéthavonta megjelenő kiadvány került ebbe a csoportba, ám ezek éves terjedelme csaknem azonos a havonta megjelenő periodikák éves terjedelmével. Az igen produktív kiadványok a teljes minta 6,2%-át jelentik.

A második, a *produktív* kiadványok csoportjába azok a periodikák kerültek, amelyeknek legalább 24 publikációja szerepelt a minimálisan két referálólapban. E csoportba 25 kiadvány került, a teljes minta 17,2%-a. Itt a kiadványok periodicitása évi 4–12 szám.

A harmadik csoportba kerültek a szerzők sajátos logikája folytán a *kevésbé produktív* kiadványok. Ezeknek ötnél kevesebb publikációjuk szerepelt legalább két referálólapban. A mintában 9 ilyen periodika volt (6,2%). Az e csoportban található kiadványok periodicitása igen változatos, ami azt látszik bizonyítani, hogy a publikációk számán, a periodicitáson és a terjedelmen kívül más is befolyásolja a kiadványok produktivitását. A kevésbé produktív kiadványoknál megfigyelhető, hogy tematikájuk vagy igen speciális, vagy interdiszciplináris, vagy határterületi, s ezért nem kelti fel minden publikációjuk az informatikai érdeklődést.

A negyedik csoport a *közepesen produktív* periodikákból áll. Ez összesen 102 kiadvány, a minta 70,4%-a. Ebből 20 kiadvány (13,8%) nemzetközi jellegű.

A négy csoport elkülönítése, bár ez némileg mesterkéltnek tűnhet, azt szolgálja, hogy pontosabb képünk alakuljon ki az informatikai időszak kiadványok rendszerének szerkezetéről, és hogy kimutatható legyen a terjedelem, periodicitás, tematikai irányultság paramétereinek hatása a referáltsági produktivitás mértékére.

/ŠERBATOVA, A. K.—KOBZEVA, L. V.—MARKOVA, L. I.: Sistema periodičeskih i prodolžauših izdanij po informatike (analiz po sostoaniu na 1983 god). = Naučno-tehnička informacija, Ser. 1. 12. sz. 1985. p. 27–32./

(Környei Mária)

Helyesbítés

Lapunk 1987. 4. számában Varga Sándor: Bibliográfiai adatok ellenőrzése és egységesítése a CDS/ISIS nagygépes változatával c. cikkének 2. ábráján a *Tárgyszavak mező* tartalma helyesen a következő:

```
<oper@7aci@7os rendszer> <IBM>
<multiprogramoz@7as> <virtu@7alis
t@7arol@7o> <lapszervez@7es>
```

— A szerk.